

sopor och avfall

Det är bara att konstatera att allmänhetens känsla för s k miljöproblem är mycket större nu än för bara ett par år sedan. Detta är glädjande. Många har tidigare gjort sig lustiga över att sopor skulle kunna bli en stor politisk fråga. Men likväl är det så. Antingen det nu gäller att ta hand om dem eller att förhindra deras uppkomst.

Men som så ofta tycks det vara endast spetsen på ett isberg som blivit observerat. De förhållanden vilka definierats som föroreningsproblem eller miljöproblem är nämligen i grund och botten ett omfattande ekologiskt problem, vars lösning kräver en hart när övermänsklig förmåga att förändra invanda tänkesätt och handlingsmönster.

Till en början: Vad är föroreningar? Jo egentligen är de vad vi gör dem till — gifter och naturliga substanser på fel ställe och/eller i kvantiteter som de naturliga balanssystemen inte orkar med. Dessa balanssystem är de som "naturen" har skapat och sakta förändrat under årmiljonernas gång. Genom att överbelasta dessa system sätter vi dessas självreningsförmåga ur spel och bryter sönder dem. Resultatet blir ovillkorligen nya och för vår existens otjänliga betingelser.

Vi lever i en högst märklig och unik period, en period kännetecknad av kunskapsexplosion och accelererad omsättning av denna kunskap i form av teknologi. Med hjälp av denna teknologi har fantastiska mängder av olika naturtillgångar utvunnits. Redan 1880 förbruka-

des 50 ton olika råmaterial per person och år. Den siffran har nu ökat till 300 ton. Av allt kol som utvunnits fram till 1960 har 80 procent utvunnits och förbrukats sedan sekelskiftet. Med teknologins hjälp har råmaterial omsatts i produkter. Dessa har distribuerats till ett större antal människor, koncentrerade i ett större antal växande tätorter. Där har produkterna förvandlats till större mängder avfall och föroreningar, dvs egentligen brukade och ibland omvandlade — men knappast förintade — råmaterial i allt för stora mängder på fel ställe.

Det som nu beskrivs som miljöproblem är ett ofullständigt — för att inte säga aningslöst — uttryck för att vi har kommit till en korsväg i vår civilisation. Vår uppgift blir nämligen att ställa om en "slöserieekonomi" till en cyklisk ekonomi!

Det är likgiltigt om vi skiljer på kommunistiska eller statskapitalistiska, privatkapitalistiska eller blandekonomiska system. De har alla det gemensamt att de uttrycker sin effektivitet genom att mäta strömmen från slumrande råvara till färdig produkt hos konsumenten. De utgör alla en slöserieekonomi som förutsätter outtömliga tillgångar samt obegränsade utrymmen och recipienter för avfall av alla kategorier. De förutsätter maximal exploatering av tillgångar och högsta möjliga konsumtion.

Nu gäller det att bygga upp en spegelbild till denna produktions- och konsumtionsekonomi. Det krävs ett återvinningssystem som samlar ihop det vi kallar avfall — var det än uppstår, i produktionsprocessen eller senare. Detta skall sedan föras in i kretsgången igen som nya råmaterial. I en cyklisk ekonomi är inte strömmen från råvara till avfall ett speciellt bra mått på effektivitet. I stället är det återföringen av de använda materialen, ämnena och substanserna från det vi i vår aningslöshet kallar avfall till ny produktion som blir effektivitetsmättet.

Därmed är också sagt att slöserieekonomin har varit framgångsrik. Den var en gång outhärlig för att avvärja hotet om sväldöd i ett utpräglat knapphetsområde. Den har varit så framgångsrik att den radikalt förändrat förutsättningarna för sin egen funktion. En ny situation har skapats där det — med en måhända otillåten förenkling — är snusköden som hotar. I den situationen är en cyklisk ekonomi ett villkor för överlevande.

Man frågar sig bara: Är människor, institutioner och samhällen kapabla att företaga den nödvändiga omställningen tillräckligt snabbt? Är inte förhållningarna inför slöserieekonomins frukter så starka att vi riskerar att kvävas i soporna innan vi inser vad som är å färde?

Gustaf Dehlin